

визначити обов'язком суду при віднесенні справи до малозначної встановити майновий стан сторін та значення для них від результатів розгляду справи.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.01.2004 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

2. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>

3. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» № 460-IX від 15.01.2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-20#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/13>

ПОШУК ТА РЯТУВАННЯ НА МОРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Купрій А. А.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії 4 курсу
заочної форми навчання спеціальності 293 – Міжнародне право
кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
факультету права та економіки*

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Бабін Б. В.***

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
факультету права та економіки*

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Умови воєнного стану в Україні у значному ступеню впливають на усі правовідносини та інституції країни.

Не є виключенням і питання міжнародного зобов'язання України з морського пошуку та рятування на морі, що регламентовано:

Конвенцією з морського права 1982 р., яка включає положення зобов'язань держави прапора та прибережної держави – надання допомоги під час лиха на морі (стаття 98);

Міжнародною конвенцією з охорони людського життя на морі 1974 р. Конвенція СОЛАС 74/88), Міжнародною конвенцією про пошук і рятування на морі 1979 року (Конвенція САР 79), які визначають конкретизацію зобов'язання та забезпечення прийняття усіх необхідних заходів з організації зв'язку під час лиха та координації у своєму районі відповідальності і рятування людей, які терплять лихо на морі поблизу його берегів (Правило 7 Глави V Конвенція СОЛАС 74/88).

Частиною першою статті 9 Конституції України встановлено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Відповідно міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права.

Але, Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24.02.2022 № 2102 в Україні введено воєнний стан.

Міністерство закордонних справ України повідомило депозитаріїв конвенцій Ради Європи, Гаазької конференції з міжнародного приватного права та ООН, а також сторони двосторонніх міжнародних договорів України про повномасштабну триваючу збройну агресією Росії проти України та неможливість у зв'язку з цим гарантувати у повному обсязі виконання Українською стороною зобов'язань за відповідними міжнародними договорами та конвенціями на весь період воєнного стану.

В той же час наявність збройного конфлікту сам по собі не припиняє і не призупиняє дію багатосторонніх договорів України.

Так, Міністерство інфраструктури України, як відповідальний орган центральної виконавчої влади у сфері виконання міжнародних зобов'язань з пошуку та рятування на морі, сповістило Міжнародну морську організацію (ІМО) про застереження, які пов'язані із закриттям портів, дією гуманітарних коридорів, наявністю форс-мажорних обставин, порядком повернення моряків України тощо, але не зазначала про припинення виконання міжнародних зобов'язань з пошуку та рятування на морі.

Міжнародне зобов'язання з пошуку та рятування на морі має на меті забезпечення та захист прибережною державою невід'ємного права людини на життя під час лиха на морі, що регламентовано статтею 27 Конституції України.

Також статтею 64 Конституції України зазначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень, але не можуть бути обмеженими визначені цією статтею права і свободи, у тому числі і право на життя.

За відсутності обмеження конституційного права на життя, необхідно встановити особливості, що виникли після початку оголошення воєнного стану та які необхідно врахувати Україні під час реалізації міжнародного зобов'язання з пошуку та рятування на морі.

Так, морський аспект збройних конфліктів викладено:

за підсумками Гаазьких мирних конференцій 1899 та 1907 рр. – у Конвенціях про деякі обмеження в користуванні правом захоплення у морській війні 1907 р., про перетворення торговельних суден на військові судна; про постановку підводних мін, що автоматично вибухають від торкання, про бомбардування морськими силами під час війни; застосування до морської війни начал Женевської конвенції (у подальшому замінена Женевською конвенцією 1949 року), про права та обов'язки нейтральних держав у випадку морської війни 1907 р. та ін.

у Женевських конвенціях 1949 р.: Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб зі складу збройних сил на морі, які потерпіли корабельну аварію, Конвенція про поводження з військовополоненими та ін.

Аналіз зазначених міжнародних норм свідчить, що у разі збройного конфлікту цивільне судно, зокрема, рятувальне, можна включити на період воєнного стану у бойовий флот, визначивши умови, за яких така операція реалізується, для чого такі судна повинні мати ознаки військових суден їх національності, а командир – у переліку офіцерів військового флоту із підпорядкуванням військовій дисципліні та дотриманням законів та звичаїв війни.

Термін «корабельна аварія» означає будь-яку аварію корабля, що виникла з будь-якої причини, у тому числі вимушені посадки літаків чи висадками з літаків на море.

Кожна зі сторін збройного конфлікту під час корабельної аварії зобов'язана застосовувати, як мінімум, такі положення:

1) за будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях, у тому числі до тих осіб зі складу збройних сил, що склали зброю, а також тих, хто припинив участь у бойових діях у зв'язку з хворобою, пораненням, затриманням чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації.

2) підбирати поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

При цьому таких поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, воюючої сторони, які потрапили до рук супротивника, вважають військовополоненими й до них застосовують норми міжнародного права, які стосуються військовополонених.

Статтею 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначається, що в умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.

Відповідно, при визначенні ступеню вини за ненадання допомоги суду та особам, що зазнали лиха, відповідальність за які передбачена статтею 284 Кримінального кодексу України, враховується рівень виправданого ризику.

Так, наприклад, Міжнародна морська організація надала циркулярний лист державам-членам щодо наявності погрози захищеності на морі внаслідок дрейфуючих морських мін у регіоні Чорного моря. В такому випадку рішення щодо виходу в море для пошуку та рятування людського життя повинно прийматися зважено та з урахуванням усіх можливостей та ризиків.

Відповідно, у період збройного конфлікту міжнародне зобов'язання України з пошуку та рятування на морі залишається чинним і та його виконання під час оголошення воєнного стану підпорядковується нормам у першу чергу міжнародного гуманітарного права та особливостям національного законодавства України.

Література:

1. Конвенція ООН з морського права 1982 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-14#Text> ;
2. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, ратифікована Указом ПВР УРСР від 03 липня 1954 року із змінами, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text;
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> ;
4. IMO, Circular Letter No.4518 24 February 2022, <https://docs.imo.org/>
5. IMO, Circular Letter No.4519 1 March 2022, <https://docs.imo.org/>
6. IMO, Circular Letter No.4521 2 March 2022, <https://docs.imo.org/>
7. IMO, Circular Letter No.4573 24 мая 2022, <https://docs.imo.org/>